

Ekvadoro universiteto dėstytoja, klimatologė Rasa Žalakevičiūtė: „Jaučiu, kad palieku reikšmingą pėdsaką po savęs“

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Ekvadoras – vis dar mažai atrasta, nedidelė Pietų Amerikos valstybė, kuri garsėja savo unikalia gamta, autentiška kultūra bei istorija. Lietuviybės ženklų šioje šalyje nedaug, tačiau 2020 metų rugsėjo mėnesį Pasaulio Lietuvių Bendruomenės iniciatyva čia įsteigta Ekvadoro lietuvių bendruomenė, kuri bandys suvienyti Ekvadore gyvenančius lietuvius, skleisti lietuvių kultūrą bei puoselėti tautinį tapatumą. Lietuvių mokslininkų balsas jau seniai girdimas pasaulyje. Įvairių sričių mokslininkų darbai garsina Lietuvos vardą. Džiugu, jog pasikalbėti sutiko neseniai susikūrusios lietuvių bendruomenės Ekvadore sekretorė, mokslininkė klimatologė, aplinkos inžinierė Rasa Žalakevičiūtė, kuri papasakojo apie tautinę tapatybę, gyvenimą, mokslą ir darbą Ekvadore. R. Žalakevičiūtė dirba „Las Americas“ universitete (*Universidad de Las Américas*) Kito mieste, Ekvadore, vadovauja oro kokybės stebėsenos, miesto taršos kartografavimo, radioaktyvumo ir klimato kaitos tyrimams, yra trijų „Las Americas“ universiteto tyrimų grupių narė. Mokslininkė taip pat yra Biologinės įvairovės, aplinkos ir sveikatos (BIOMAS) grupės direktorė ir Lotynų Amerikos miestų dinamikos (DUTL) bei Išmaniųjų ir interaktyviųjų sistemų (SI2Lab) tyrimų grupių narė.

Rasa Žalakevičiūtė

Papasakokite šiek tiek daugiau apie save... Kodėl nusprendėte tapti klimatologe? Kokie vėjai Jus atpūtė į Ekvadorą? Kiek laiko čia gyvenate? Kuo užsiimate?

Jau savo bakalauro studijų metu susidomėjau klimato kaita, nes mano tėčio, ornitologo, akademiko Mečislovo Žalakevičiaus, darbas susijęs su paukščių migracija ir klimato įtaka. Buvo labai įdomu, kad gyvūnai reaguoja į besikeičiantį klimatą ir prie jo taikosi. Šita tema kaip tik apsigyniau du magistrinius darbus Lietuvoje ir Švedijoje. Kai vėliau pradėjau aplinkos inžinerijos doktorantūros studijas JAV, man labiausiai patiko meteorologijos kursas, tai taip ir supratau, kad toks darbas man labiausiai prie širdies. Paskui Kornelio universitete turėjau podoktorantūros stažuotę, kurios metu sutikau savo būsimą vyrą, jis yra ekvadorietis. Mes su vyru į Ekvadorą atvykome iš pradžių porai metų, pasižiūrėti, kaip mums čia seksis, ar mums čia viskas tiks. Vyras čia greitai susirado darbą, o aš maždaug per metus. Tuo metu Ekvadoro prezidentas buvo Rafaelis Korėja, jis skatino mokslo vystymąsi, tobulėjimą, daug universitetų ieškojo aukšto lygio

dėstytojų, profesorių, mokslo daktarų. Tuo metu aš savanoriavau botanikos sode ir mokiausi ispanų kalbos. Botanikos sodo direktorė patarė nusiųsti savo gyvenimo aprašymą keliems vietos universitetams ir taip aš netrukus įsidarbinau. *Universidad de las Americas* dirbu nuo 2015 m. Tai yra vienas didesnių privačių universitetų, kurio viena iš studijų programų – aplinkos inžinerija. Aš dėstau du kursus: klimatologiją ir atmosferos taršą. Universitete atlieku mokslinius tyrimus, čia sudarytos geros sąlygos, rašau straipsnius, (straipsnis apie COVID-19 įtaka Kito orui^[1]), duodu interviu šalies laikraščiams, televizijai, radijui.

Papasakokite daugiau apie savo svarbesnius mokslinius tyrimus...

JAV dalyvavau didžiuliam moksliniame projekte Meksiko mieste, Meksikoje. Ten pamačiau, kokia baisi gali būti tarša kai kuriuose megapoliuose (turinčiuose per 10 mln. gyventojų) ir kad tokių specialistų kaip aš reikia siekiant pagerinti situaciją. Dabar dirbu Ekvadoro sostinėje, kuri yra 2,8 km aukštyje ir kur esma papildomų klimatinių ir aplinkos sąlygų, turinčių įtakos oro taršai. Čia trūksta apie 30% deguonies, jei palyginsime su jūros lygio miestais, o tai daro benzino ir dyzelio degimą ne tokį efektyvų. Užtai net ne tokiam dideliame mieste (2,6 mln. gyv.) oro kokybė kenčia. Be to, esame tropikuose, todėl čia yra didelė oro drėgmė, kas irgi blogina degimo procesą, ir išmetama daugiau kietųjų dalelių dėl

automobilių ir pramonės. Tai ir yra mano darbo ypatumai, susiję su besivystančios šalies aukštumos miestais ir jų oro kokybe.

Taip pat dabar dalyvauju oro kokybės kitimo studijose, atliekamos dėl nacionaliniu mastu vykstančių politinių bei socialinių protestų ir COVID-19 pandemijos (jau turiu parengusi tris straipsnius). Šiuo metu pradedu naujus tyrimus – klimato kaita tropikuose. Preliminariai matyti, kad yra labai didelių pokyčių lietaus kiekyje ir temperatūroje, bet publikacija dar tik ruošiamą. Šie darbai svarbūs ne tik dėl galimų bioįvairovės pokyčių šioje ypač gausia bioįvairove pasižyminčioje pasaulio vietoje, bet ir dėl ekonominių, sveikatos ir stichinių nelaimių priežasčių.

Ar Lietuvoje galėtumėte daryti darbus, kuriuos dabar darote Ekvadore? Kuo Jūsų moksliniai tyrimai galėtų būti naudingi Lietuvai?

Manau kad taip, galėčiau. Tik oro tarša Lietuvoje žymiai mažesnė, todėl galbūt butu įdomiau tyrinėti aplinkos taršos chemiją ir, žinoma, klimatą. Taip pat dalyvauju kuriant išmaniąsias programėles, rengiant dirbtinio intelekto panaudojimo, taršos žemėlapių ir modeliavimo studijas, taigi darbo tikrai atsirastų.

Kas, Jūsų manymu, turėtų pasikeisti, kad atsirastų daugiau mokslinių darbų dirbančių žmonių?

Šiek tiek bendradarbiau su Lietuvos mokslininkais. Žinau, kad Lietuvoje mokslo lygis yra gana aukštas ir mokslininkų yra nemažai, o jų darbai yra pripažinti pasaulyje. Taigi nemanau, kad Lietuvoje trūksta užsidedusių ir puikių mokslininkų. Galbūt viena didžiausių problemų yra darbo atlygis. Šitie specialistai turėtų būti ypač vertinami ir puoselėjami už jų nenumaldomą smalsumą ir mokslo ir technikos vystymą. Moksliniai darbai yra vienas iš svarbiausių faktorių, skatinančių visuomenę judėti į priekį, tai darant tvariai ir etiškai.

Pakalbėkime apie gyvenimą Ekvadore. Kuo ši šalis Jus žavi? Kas joje yra ypatinga, savita?

Kai atvykome į Ekvadorą, čia buvo žiema ir mane sužavėjo aplinka, nes viskas atrodė taip žalia, gražu, o oras šiltas. Ekvadore visada geras oras net jeigu ir lyja, visada yra šilta. Naktį temperatūra nenukrenta žemiau 10, o dieną sušyla iki 22 laipsnių ir daugiau. Ekvadore yra trys regionai – pakrantės, džiunglių ir kalnų.

Kalnų gamta graži, kas mėgsta, atvyksta važinėti kalnų dviračiais, prie jūros visada geras oras, šiltas vanduo. Čia yra ir milžiniškos upės, ir kriokliai. Valstybėje pragyvenimas nėra brangus, tačiau jei nuvyksi į Galapagu salų nacionalinį parką - Darvino evoliucijos tyrimais žymų archipelagą, tai ten jau kainos kiek aukštesnės, nes salose jiems reikia daug ką importuoti.

Ekvadoro maistas - labai skanus, šviežias. Kalnų regione žmonės labai mėgsta valgyti sriubas, turi labai daug jų receptų. Man skaniausia sevičė (isp. *ceviche*) - tai tokia šalta sriuba, kurios pagrindą sudaro supjaustyti pomidorai, svogūniukai, krevetės, citrina, dar į ją deda tokio aštrių pipirų padažo achi (isp. *aji*). Į visas sriubas deda spragintų kukurūzų. Pakrantės regione vyrauja jūrų gėrybės, taip pat bulvės, bet ekvadoriečiai labiau mėgsta valgyti ryžius ir bananus. Bananų turi labai daug rūšių ir iš jų gamina visokius patiekalus. Taip pat jie labai mėgsta kiaulieną, avokadus, kuriems augti klimatas itin tinka. Ekvadore labai gausu įvairių vaisių, tad gerti sultis galima kiekvieną dieną, jie mėgsta tokius kokteilius: įdeda vaisių, įpila vandens ir suplaka kokteilį.

Ekvadoriečiai labai draugiški žmonės. Jie mėgsta dažnai susitikti savaitgaliais, kartu gaminti barbekiu, vaišintis vynu, kartu pašokti. Labai stiprus šeimos ratas. Švęsti mėgsta ne tik su šeima, draugų kompanija, bet ir darbe. Mano universitete nauji mokslo metai visada pradedami švente, šokiais. Jiems labai svarbūs socialiniai santykiai. Tačiau galiu pasakyti, kad tvirčiausias ryšys vis tiek mane sieja su lietuviais draugais, su kuriais gali pakalbėti iš širdies, o su vietiniais santykiai daugiau kolegiški.

Papasakokite apie lietuvių bendruomenės veiklą Ekvadore...

Pereitų metų rudenį su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės plėtros ir tvarumo komisija mes įsteigėme oficialią Ekvadoro lietuvių bendruomenę. Jos pirmininkas yra Mantas Jasevičius, kuris gyvena kitame Ekvadoro mieste - Gvajakilyje. Aš esu jo sekretorė, dar yra išdininkė - Monika. Taip pat dar keletas lietuvių gyvena Gvajakilyje. Mūsų, lietuvių, čia nedaug ir daugiausia tai meilės emigrantai, galima sakyti, „parsivežti“ į šią šalį. Gyveno čia kurį laiką keletas merginų menininkių iš Lietuvos, tačiau, kaip pastebėjau, ilgai lietuviai čia neužsibūna, kiek pabūna ir persikelia kitur. Dar visi drauge nebuvome susitikę, nes visus mūsų planus ir gyvenimą pakoregavo šiandieninė situacija, susiklosčiusi dėl Covid-19. Be to, mūsų bendruomenės pirmininkas Mantas gyvena Gvajakilyje, į kurį galima tik nusukti, nes jis yra už kalnų. Dėl Andų kalnų Ekvadore susidaro gan dideli atstumai, kuriems įveikti reikia laiko (pvz., nors iki vandenyno tik 150 km, kelionė

užtrunka 5-6 valandas). Kai situacija, susidariusi dėl pandemijos, pagerės, būtų smagu visiems susitikti ir atšvęsti Vasario 16-ąją ar Kovo 11-ąją.

Kaip dažnai grįžtate į Lietuvą? Kaip Jums sekasi išlaikyti savo lietuvišką tapatybę gyvenant svečioje šalyje?

Aš kiekvienais metais grįžtu į Lietuvą aplankyti savo šeimos. Praeitą žiemą dar pasisekė sudalyvauti konferencijoje JAV ir kartu trumpam atvykau ir į Lietuvą. Aš palaikau ryšius su Lietuva, seku visas naujienas. Mano visa šeima likusi Lietuvoje, todėl mes kone kiekvieną dieną kalbamės internetu.

Nors jau daug metų negyvenu Lietuvoje, tačiau lietuvių kalbos nepamiršau ir gerai ją šneku. Aš gaminu Ekvadore lietuviškus patiekalus, netgi esu čia dariusi cepelinus ir visą šeimą įsukau į šį darbą, ir visiems patiko. Ekvadoriečiams labai patinka barščiai, dažnai gaminu bulvinius blynus, turiu kontaktą rusiškos parduotuvės internete, kur perku grietinę, varškę, kurių čia šiaip nėra arba yra kažkoks ne itin skanus atitikmuo. Man labai patinka lietuviška virtuvė, kultūra, pasiilgstu neutralių, žemiškų spalvų, nes čia dažnai tie spalvų margumynai vargina: vienas namas žalias, kitas – oranžinis, trečias – mėlynas, užtai apsilankius Lietuvoje net tie pilki daugiabučiai neatrodo taip jau blogai. Pas mus namuose vyrauja žemės spalvų tonai, aš esu pasisiuvusi užuolaidas iš lino. Mano vyras labai myli Lietuvą, mes visada grįžtame į ją kartu. Jis šiek tiek moka lietuviškai.

Pabaigai pasakokite, kuo užsiimate laisvalaikiu? Kokie Jūsų ateities planai? Svajonės?

Aš labai mėgstu fotografiją, taip pat ir mano vyras. Mes mėgstame keliauti. Kiekvienais metais suplanuojame bent po vieną didelę kelionę po Europą ar dar toliau. Šiuo metu norėčiau, kad mes visi sveiki išgyventume šį nelengvą laikotarpį.

Kol kas Ekvadore turime geras darbo, gyvenimo sąlygas ir esame tuo patenkinti. Lietuva visad traukia, užtai aš nieko prieš grįžti į Lietuvą. Bet kol kas esu ten, kur jaučiuosi reikalinga. Jaučiu, kad savo darbais palieku pėdsaką po savęs ir padedu toje šalyje, kurioje problemos dėl oro taršos yra labai didelės, o specialistų tikrai trūksta.

[1] [Drastic Improvements in Air Quality in Ecuador during the COVID-19](#)

Outbreak

(2020)

>>>

https://aaqr.org/articles/aaqr-20-05-covid-0254?fbclid=IwAR2-heHPU5Ru1v5ivsMi9snD18_Dw-qd7Da030QWUgfA2tDmOinH5Y9Dqyo

Asmeninio archyvo nuotr.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“